

ESF-SIM projekti MK suuna töökava 2026 – 2028

Koostanud: Lianne Teder, Arengutoetajate ühing, oktoober 2025

Projekt: Kodanikuühiskonna mõju suurendamine ja arengu toetamine

Alused

Töökava koostamise aluseks on siseministri 06.09.2023 käskkirjaga nr 1-3/106 kehtestatud toetuse andmise tingimused (TAT), mille kohaselt on kavandatud järgmised sekkumised:

- süsteemse kogukonnapõhise laste ja noorte kaasamismudeli arendamine (kodanikuühiskonna järelkasvu tagamine);
- laste ja noortega tegelevate vabaühenduste kaasamis- ja osalemisoskuste tõstmine (võimaluste loomine vabaühenduste arendamiseks, vabaühenduste arendamine ja tugevdamine rõhuasetusega laste ja noortega tegelevatel vabaühendustel).

Töökava koostamise sisendiks on Jezierska, I. M., Järvela, S., Kendrali, E., Kletter, T., Rammo, A. (2025). Maakondlike vabaühenduste laste ja noorte kaasamisoskuste tõstmise kontseptsioon. Tallinn: Mõttekoda Praxis. Kontseptsioonis toodud põhimõtted ning välja pakutud tegevuskava on toodud töökava lisas 1.

Töökava koostamisel on arvestatud ESF-SIM MK töögrupi liikmete antud kirjalikku tagasisidet kontseptsioonile jagatud ning 16.10.2025 toimunud töögrupi kohtumisel arutatut. Tegevuskava koostamisel on arvesse võetud projektijuhi info kavandatud tegevuste kohta projekti teistes töösuundades.

Pakutud tegevuste elluviimiseks saavad toimuda tugitegevused eraldiseisvatena ning toimida läbivalt kogu projekti kestel. Tegevused kahel suunal – noorte ja vabaühenduste suunal saavad toimuda paralleelsetena ning on seotud tugitegevuste kulgemisega. Tegevused kummaski suunas on toodud loogilises teostamise järjekorras, millega seotud täpsed tähtajad projekti kestel on soovitatav seada projekti juhil detailse tegevuskava koostamisel.

ESF-SIM projekti teiste töösuundadega kaetud tegevused

Kontseptsiooni põhimõte 1 – noortel peab olema võimalus ise otsustada ja suunata seda, mil viisil nad tahavad ühiskonda panustada – on projektis kaetud noortesündmuste tegevussuunal, kus toetatakse noori kodanikuks olemise mõiste sisustamisel, ning AP töösuunal, kus KOV spetsialistidele pakutav arenguprogramm sisaldab noorte kaasamise, mõistmise ja toetamise õpet.

Kontseptsiooni põhimõte 2 – vabaühendustel tuleb noorte kaasamist teadlikult mõtestada – ja põhimõte 6 – on oluline, kuidas me noortest ja nende kaasamisest räägime vastavalt noorte arendamisena või alahindamisena – on projektis kaetud noortesündmuste suunal noorte oskuste kasvatamisega. AP tegevussuunal sisaldab vabaühenduste nõustajatele suunatud arenguprogramm ettevalmistust vabaühenduste toetamiseks noorte kaasamise teemal ning korraldatakse koolitusi KOV spetsialistidele, et suurendada nende kaasamisoskusi.

Kontseptsiooni põhimõte 3 – vabaühendustel tuleb uurida oma kogukonna noorte motivatsiooni ning kaasamisel noori motiveerivatest teguritest lähtuda – on osaliselt kaetud projekti noortesündmuste suunal, mis võimaldab noortel osaleda eakohastes arenguvajadustele vastavates tegevustes. AP tegevussuunal pakutakse arenguprogrammides vabaühenduste toetajatele ja spetsialistidele oskusi võrgustiku loomiseks kohtadel, et leida koostöökohti noortevaldkonna töötajatega.

Kontseptsiooni põhimõte 4 – teavitustöös tuleb päriselt silmas pidada noorte meedia- ja infoharjumusi – on kaudselt kaetud AP tegevussuunal nõustajate arenguprogrammis ning noortesündmuste suunal, toetades noorte ja kogukondade vahelist koostööd.

Kontseptsiooni põhimõte 5 – demokraatlikud protsessid vabaühenduse töös võimaldavad noortel kergemini oma häält kuuldavaks teha – on osaliselt kaetud projekti AP tegevussuunal, kus vabaühenduste konsultandid saavad väljaõppe vabaühenduste toetamiseks nende tegevuse ümbervaatamiseks kaasamise seisukohalt.

Tegevuskavas toodud soovitused sisalduvad paljuski juba eelpool kirjeldatud tegevustes projekti noortele suunatud sünduste ning AP tegevussuundades.

ESF-SIM MK töösuuna tegevuskava

I. Tugitegevused

- 1.1. Asutuste vahelise võrgustiku käivitamine ja vedamine. Tegevuse elluviimisel on olulise tähtsusega koostöö olemasolevate noorte, kogukondlike, avaliku sektori, avalik-õiguslike organisatsioonidega ja vabaühendustega, kasutades juba loodud materjale ning jõustades juba tegutsevaid algatusi. Seega oleks ESF-SIM MK tegevussuuna eesmärkide saavutamiseks KÜSKil oluline luua võrgustik pakutud kontseptsiooni tegevuskavas (Jezierska jt 2025) toodud vastutajate vahel (KOV esindajana nt kaasata Eesti Linnade ja Valdade Liit, HARNOST nt kaasata konkreetsete valdkondade eest vastutajad jt), et teavitada ja toetada muutuste loomist nimetatud asutuste poolt, järgides tegevuskavas toodud soovitusi.
- 1.2. Infot koondava portaali või veebi(vahe)lehe loomine. Teiseks oluliseks märksõnaks on temaatilise kontsentreeritud info koondamine nt olemasolevale <https://www.mtyabi.ee/> lehele ehk luua vastav alaveebileht või portaal ning korraldada selle kohane kommunikatsioon sihtgruppidele.
- 1.3. Noori ja vabaühendusi siduvate praktikate toetamine. Rohkematele noortele vabaühenduste kogemuse tutvustamiseks jõustada koolide ja vabaühenduste vahelist koostööd olemasoleva kogukonnapraktika arendamise kaudu. See hõlmab ka vabaühenduste ettevalmistamist ja toetamist noorte kaasamisel.

II. Suunata noortele info kodanikuühiskonnas osalemisest

MK töögrupp leidis, et keskne probleem on olemasolevate juhendite hajus paiknemine ning nende kohta ühtse kommunikatsiooni puudus noortele kättesaadaval viisil.

Soovituslikud tegevused projekti kestel järgmistel aastatel on vastavalt:

- 2.1. Kaardistada noortele suunatud olemasolevad juhised, materjalid, veebilehed jms ühiskonnas osalemise vormidest ja viisidest (sh nt TedX kõnede formaat, koolide programmid, välismaal vabatahtlikuna osalemise programmid, ENL osalusmetroo, teeviit.ee kogemuslood, vabatahtlikud.ee juhised jt).
- 2.2. Luua noortele neile arusaadavas vormis teavitusematerjal nende õigustest kaasa rääkida ja sekkuda, sh eelkõige vabaühendustes, aga ka teistes kodanikuühiskonna tegevustes. Levitada teavitusematerjale noortele kohaste meediumite kaudu. Võimalikud koostööpartnerid on siin laste ombudsman (õiguskantsleri büroo) ja Lastekaitse Liit.
- 2.3. Paigutada info noortele kättesaadavalt ühte kohta koos viidetega allikatele (nt organisatsioonid, ettevõtmised jms). Vajadusel koostada täiendavad juhised, sh kuidas pakutavates materjalides orienteeruda või kuidas teha oma valikut kodanikuühiskonnas osalemise kohta (vrdl osaluskompas, osalusmetroo).

- 2.4. Koostada osalemise erinevate viiside tutvustamiseks noorte kogemuslood noortele vastuvõetavas vormis ja aktsepteeritud viisil. Need peaks olema kättesaadavad eelnevas punktis kirjeldatud info juures.
- 2.5. Valmistada ette, viia läbi ja hinnata noortele suunatud kampaania noortele suunatud punktis 2.2 kirjeldatud info kasutamiseks. Seejuures kasutada sihitatud noortegrupile vastavaid meediumeid ja kanaleid, mida on soovitatud Mõttekoja Praxis aruandes (Jezierska jt 2025), samuti punktis 2.4 kirjeldatud kogemuslugusid valitud formaadile (nt TikTok, SnapChat) sobivas vormis.

III. Toetada vabaühendusi noorte kaasamisel

Vabaühendustes on noorte kaasamisel oluliseks teguriks arusaama kujundamine ning oma mõtteviisi ülevaatamine, kuidas noortesse suhtutakse, sellest lähtuvalt ka, milliseid rolle neile pakutakse; üle tuleb vaadata, millised toetavad struktuurid on loodud või luuakse noorte kaasamiseks.

- 3.1. Luua ülevaade vabaühendustes juba kasutusel olevatest noorte kaasamise praktikatest, eristades noorte sotsiaalset osalust toetavaid struktuure noorte otsustamises osalemist võimaldavatest struktuuridest. Kirjeldada need juhtumi näidetena, vastavalt vabaühingu nõusolekule nimeliselt või anonüümselt. Teha need vabaühendustele kättesaadavaks ühes kohas.
- 3.2. Leida ka teistest sektoritest, nt avaliku sektori organisatsioonide näited noorte kaasamise vormidest või struktuuridest. Koguda ekspertide arvamusi või hinnanguid või viia läbi katsetusi nende rakendatavusest vabaühendustes ning selleks vajalikest kohandustest. Teha need vabaühendustele kättesaadavaks koos punktis 3.1 toodud näidetega.
- 3.3. Tuua kokku erinevad kaasamise teemalised juhised ja materjalid, sh noorte osaluse käsiraamat, õpilaseinduste käsiraamat, noortevolikogudega seotud uuringud, vabatahtlike juhised jt, esitada need struktureeritult vabaühendusele kättesaadavas vormis. Lisada täiendavad tööriistad, nt kohtumise kutse, päevakava, meetodid kaasavaks tegutsemiseks jms. Hea ressurss on pidevalt täiendatav noorteuuringute andmebaas:
<https://haridusportaal.edu.ee/noorteseire/noorteuuringute-andmebaas-0>.
- 3.4. Luua vabaühendustele noorte kaasamise teemaline enesehindamise tööriist, kus suunatud küsimustega saavad vabaühendused hinnata oma praegust seisut, sh organisatsiooni ülesehitust ja tegevusi, asjaajamiskorda, olemasolevaid ressursse, teadmisi ja oskusi, hoiakuid ja mõtteviisi (nt noortesse suhtumine, arusaam noorte õigusest osaleda jms) ning kavandada oma võimalustele vastavad tegevused noorte kaasamiseks, kasutades tööriista pakutud valikuid, tugimaterjale ja näiteid.

- 3.5. Töötada välja piirkonna noorte motivatsiooni uurimiseks alusküsimustikud, mida vabaühendused saavad hõlpsalt omale kohandada ning piirkonna noortelt andmeid koguda võrgustikupartnerite (nt kool, noorsootöötajad) kaudu. Koostada küsimustiku vastuste analüüsimise, tõlgendamise ja tulemuste rakendamise juhend, võimalusel koostada AI kratt (nt ChatGPT-s), mis aitab vabaühendusel küsitluse tulemusi analüüsida ning kasutusse võtta.
- 3.6. Soodustada vabaühenduste võimekust noortelt noortele (samaealiste) meetodi rakendamiseks noorteni jõudmiseks neile sobivate digikanalite kaudu. Selleks koostada selged juhised ja teha need kättesaadavaks vabaühendustele, luua eeltingimused (platvorm) vabaühenduste noortelt noortele nn digimentorite võrgustikuks.
- 3.7. Teavitustegevuste kavandamine ja elluviimine vabaühendustele, nt kampaania vormis, et teavitada olemasolevast uuest toetavast punktis 1.2 kirjeldatud platvormist ning suunata vabaühendusi teadlikult noori kaasama ja seda mõtestama.

Lisa 1. Väljavõtte maakondlike vabaühenduste laste ja noorte kaasamisoskuste tõstmise kontseptsiooni põhimõtetest ja tegevuskava soovitustest (Jezierska jt 2025).

Noorte kaasamise kontseptsioon (ptk 5, lk 41–45)

1. Noortel peab olema võimalus ise otsustada ja suunata seda, mil viisil nad tahavad ühiskonda panustada.
2. Vabaühendustel tuleb noorte kaasamist teadlikult mõtestada.
3. Vabaühendustel tuleb uurida oma kogukonna noorte motivatsiooni ning kaasamisel noori motiveerivatest teguritest lähtuda.
4. Teavitustöös tuleb päriselt silmas pidada noorte meedia- ja infoharjumusi.
5. Demokraatlikud protsessid vabaühenduse töös võimaldavad noortel kergemini oma häält kuuldavaks teha.
6. On oluline, kuidas me noortest ja nende kaasamisest räägime – noorte arendamine või alahindamine?

Tegevuskava (ptk 6, lk 46–51)

- Tegevus 1. Vabaühenduste koolitus- ja arendustegevused, et suurendada vabaühenduste suutlikkust noori kaasata, arvestades seejuures piirkondlikke eripärasid ning noorte kaasamise spetsiifilisi vajadusi võrreldes teiste sihtrühmadega (MAK-id, KÜSK).
- Tegevus 2. Tõhusam koordineerimine, et vähendada dubleerimist ja suurendada ressursitõhusust noorte kaasamise tegevustes (KOV-id, noortekeskused, MAK-id, vabaühenduste liidud).
- Tegevus 3. Toetav taristu, et avada olemasolevad füüsilised kogunemispaidad noortele ning vabaühendustele, et toetada nende algatusi ja osalust (KOV-id, HTM, vabaühendused).
- Tegevus 4. Transpordi parandamine, et tagada noorte ligipääs tegevustele ja vähendada transpordiga seotud osalusbarjääre (KOV-id, ühistranspordi keskused, MKM).
- Tegevus 5. Koolid avatumaks, et suurendada koolide rolli kodanikuhariduses ja noorte osaluse toetajana (HTM, KOV-id, koolijuhid ja õpetajad).
- Tegevus 6. Kogukonnapraktika arendamine, et tagada kogukonnapraktika süsteemne ja jätkusuutlik areng, mis arvestab nii noorte kui ka koolide ja vabaühenduste vajadusi, pakub paindlikke osalusvõimalusi ning loob väärtust kõigile osapooltele (MTÜ Kogukonnapraktika, Vabaühenduste Liit, KÜSK, koolid).

Tegevus 7. Rahastusmudelite arendamine, et tagada paindlikud ja jätkusuutlikud rahastusmudelid, mis võimaldavad tegevuste elluviimist ka väljaspool projektipõhist rahastust ning toetavad eriti alaesindatud noortegruppide osalust (SiM, HTM, KOV-id, Vabaühenduste Liit).

Tegevus 8. Bürokratia vähendamine, et noortele endile oleks rohkem paindlikku mikrorahastust (KOV-id, Erasmus, ENL, KÜSK, Leader, MAK-id, Vabaühenduste Liit, HARNO, EANK).

Tegevus 9. Osaluskogud mõjusamaks, et muuta noortevolikogude ja teiste noorte osaluskogude töö sisukamaks, et noortel oleks tegelik võimalus mõjutada otsuseid ning saada positiivne osaluskogemus (KOV-id, KOV-ide liidud, ENL).